

15. Brett P. Developing cross-cultural competence in business through multimedia courseware // ReCALL, - 2000. – Vol.12. – Issue 2. – Pp. 196 – 208.

16. Byram M., Fleming M. Language Learning in Intercultural Perspective: Approach Through Drama and Ethnography. – Cambridge: CUP,1998. – 309 с.

17. Common European Framework of Reference : Learning, teaching, assessment. - Cambridge: CUP, 2001. - 200 с.

18. Corbett J. An Intercultural Approach to English Language Teaching (Languages for Intercultural Communication and Education). – Clevedon, Philadelphia, Adelaide : Multilingual Matters Ltd, 2003. John - 240 p.

19. Holliday A. Appropriate Methodology and Social Context. – Cambridge: CUP, 1994. – 237 p.

20. Sheils J. Plurilingual education and languages of education / Education plurilingue et langues de l'éducation. - Режим доступа: www.caslt.org/pdf/Ottawa%20-Sheils%20power%20point.ppt

21. Tiedt P. & Tiedt I. Multicultural Teaching: A Handbook of Activities, Information, and Resources. – 7th edition. - Boston, New York, San Francisco, Mexico City, Motreal, Toronto, London, Madrid, Munich, Paris, Hong Kong, Singapore, Tokyo, Cape Town, Sydney: Pearson, 2005. – 406 с.

УДК 811. 111'25

Тарасова А.В.

(Дніпропетровськ, Україна)

ПРОБЛЕМА ВІДПОВІДНОСТІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ КОМПАРАТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Стаття присвячена розгляду особливостей передачі англійських компаративних фразеологізмів українською мовою. Здійснюється аналіз номенклатури англійських компаративних фразеологізмів на матеріалі лексикографічних джерел.

Ключові слова: фразеологізми, порівняння, образність, засоби перекладу. *Стаття посвячена рассмотрению особенностей передачи английских компаративных фразеологизмов на украинский язык. Проводится анализ номенклатуры английских компаративных фразеологизмов на материале лексикографических источников.*

Ключевые слова: фразеологизмы, сравнения, образность, способы перевода

The article deals with some peculiarities of translation of English comparative phraseologic units into Ukrainian. The nomenclature of English comparative phraseologic units is analyzed on the material of lexicographic sources.

Key words: phraseologic units, comparisons, imagery, ways of translation

У статті у загальному вигляді ставиться проблема перекладу англomовних компаративних фразеологізмів. Дане питання пов'язане з важливими напрямками дослідження, тому що зумовлюється загальною спрямованістю мовознавчих праць у царині перекладу (Р.П. Зорівчак, В.І. Карабан, І.В. Корунець, О.І. Чередниченко, Л. М. Черноватий) на інтеграцію компаративного й лінгвокультурологічного та семантичного підходів до вивчення окремих фразеологічних систем в українській та англійських мовах, що дозволяє з'ясувати універсальні закономірності та національно-специфічні розбіжності їхнього творення, функціонування у мові та мовленні та засобів перекладу цільовою мовою.

Проте залишається невирішеною проблема аналізу засобів перекладу англійських компаративних фразеологізмів та зіставлення при системному вивченні фразеології, а також питання про індивідуально-авторське використання фразеологічних одиниць, тому метою статті є порівняльний опис фразеологічної системи в українській та англійській мовах.

У сфері фразеології можуть використовуватись структурно-семантичні моделі ФО. Цей тип моделювання наявний у стійких порівняннях, які ще називаються компаративними зворотами. Ад'єктивні компаративи, типу "as + прикметник + as + іменник (чи словосполучення)" є одними з основних.

Для ад'єктивних порівнянь, так само як і для порівнянь інших типів, характерна двоплановість значення: одне порівнюється з іншим. Перший компонент ад'єктивних порівнянь найчастіше вживається у своєму основному буквальному значенні. Функція другого компонента підсилююча, так як він означає ступінь ознаки, вираженої першим компонентом. Перший компонент називається основою порівняння, а другий – об'єктом порівняння. Сполучник as – зв'язка. Суб'єкт порівняння – змінний елемент у тексті.

(As) *good as gold* - *хороший, шляхетний, золота (людина)*

Gertrude Morel was very ill when the boy was born. Morel was good to her, as good as gold (D.H. Lawrence).

Gertrude Morel – суб'єкт порівняння, good – основа порівняння, gold – об'єкт порівняння, as – зв'язка.

Ад'єктивні порівняння виникають у мові тому, що виникає потреба у передачі додаткової інформації у порівнянні з інформацією, яка передається першими окремими компонентами порівнянь. Існують компаративні звороти, які вживаються лише з прикметником у вищому ступіні порівняння: *more dead than alive* – напівживий (від втоми), смертельно стомлений.

ФО *more honoured in the breach than (in) the observance* (шекспіризм) є одним з небагатьох зворотів, які означають неістот. Дана ФО означає «частіше порушується, аніж виконується» (про закон, звичай і т. інш.).

To my mind the afternoon call is a convention more honoured in the breach than the observance (W.S. Maugham).

Образність словосполучення виникає завдяки тому, що у мові порівняння належить до іншого роду предметів, явищ чи істот, позначений його другим компонентом, наприклад: *he is as brave as a lion*. Образність створюється завдяки порівнянню людини з левом, але якщо ми порівняємо, скажімо, левицю з левом, то образність порівняння зникає і замість образного порівняння (simile) виникає необразне (comparison).

Порівняння зазвичай являють собою ФО з яскраво вираженим оцінним значенням, як позитивним, так і негативним, наприклад: *(as) bold (або brave) as a lion* - хоробрий як лев; *(as) fierce as a tiger* - лютий як тигр; *(as) pretty as a picture* – гарненька як картинка та інші.

Ад'єктивні порівняння являються двохкомпонентними. У якості другого компонента може, так само як і в дієслівних компаративних фразеологізмах, виступати лексема чи сполучення лексем. Наведемо приклади ад'єктивних ФО з другим компонентом – сполученням лексем:

(as) plain as the nose on your face – ясно як дважди два чотири; *(as) welcome as flowers in May* - довгоочікуваний, бажаний та інші.

Зазвичай порівняння моносемантичні. Але зустрічаються порівняння з двома фразеосемантичними варіантами. Полісемантичні порівняння надзвичайно рідкісні. У порівняннях цього типу другий компонент виконує не тільки посилювальну функцію, але є дифференціатором значення.

Так, зворот *(as) weak as water* означає:

1) слабенький = малувато сил, мало каші з'їв [етим. бібл.]: There's no use your fighting with me, Herb. You're as weak as water (Th. Wilder)

2) слабовольний, слабохарактерний:

You love Eva, Eva loves you, Ernest; but remember this, she is weak as water (H. R. Haggard)

У порівняння *(as) sober as a judge* теж два фразеосемантичних варіанти, які характеризують людину з різних сторін: 1) зовсім тверезий; 2) тверезий у судженнях;

Деякі компаративні ФО використовуються для зображення частин людського тіла.

(as) heavy as lead – як свинцем наліти

His head felt empty, ... his feet heavy as lead (A.J. Cronin).

(as) pale as ashes – сильно блідий

Presently Montanelli rose and came back with lips as pale as ashes (E. Voynich).

Компаративна ФО може означати якість предмета та якість людини, наприклад:

(as) hard as a bone – 1) твердий як камінь: Owing to the intense cold the ground was as hard as a bone.

2) жорстокосердний, безжалісний: It's not much use your expecting any generosity or kindness from him. He's as hard as a bone in anything that concerns his own interests.

(As) sharp as a needle – 1) гострий як ніж: How the boys admired that knife, the vicious shape of it and its shininess, the point was as sharp as a needle (J. Steinbeck).

2) спостережливий: I know a solicitor here – he's a patient of mine – of the name of Gooch, a fat fellow but sharp as a needle (J.B. Priestley).

Ад'єктивні порівняння можуть відноситися як до людини, так і до тварини, наприклад:

(as) free as (the) air - вільний як вітер (про людину чи тварину).

ФО *(as) dead as a doornail (чи as mutton)* стосується як людини, так і звичаю, традиції і т. д.:

1) без будь-яких ознак життя: Old Marley was as dead as a doornail (Ch. Dickens).

2) той, що перетворився у мертву букву, втратив силу, вийшов з ужитку; живив свій вік, безнадійно відсталий від життя

Mr. Crabbe was as dead as mutton, but Mr. Crabbe continued to write moral stories in rhymed couplets (W.S. Maugham).

Слово *dead* у першому фразеосемантичному варіанті вживається буквально, а у другому – метафорично.

Деякі компоративні ФО ніколи не відносяться не до людини, ні до предмета, а до певних висловлювань (ясний як день, старий як світ), діям і т. інш., наприклад:

(*as certain as death* – невідворотній (неминуче) як смерть);

(*as clear as mud* – 1) зовсім незрозуміло:

The matter is rather complicated; but I hope I've made it clear to you. About as clear as mud so far! Suppose you start all over again from the beginning.

2) ясно як божий день:

She was trying to hook young Bob for that sprig of a girl – it was clear as mud (J. Galsworthy).

Особливістю семантики порівняння (*as clear as mud*) є наявність антонімічних фразеосемантичних варіантів.

Серед ад'єктивних порівнянь є каламбурні фрази, побудовані на ігрованні омонімів:

(*as crooked as a corkscrew* (чи *as a dog's hind leg*) (амер. розм.) – безчесний, непорядний; = проби ніде ставити (гра слів, побудована на двох омонімах: *crooked* – безчесний і *crooked* – кривий);

(*as cross as two sticks* – у поганому настрої, не в душі, не на жарт розсерджений; = злий як чорт (гра слів, побудована на двох омонімах: *cross* – не в душі, сердитий і *cross* – перехрещений);

(*as keen as mustard* – повний наснаги, ентузіазму, одержимий [вираз побудовано на грі слів *keen* гострий та *Keene's mustard* гірчиця Кіна (за назвою фірми)];

(*as nutty as a fruitcake* (сленг) – чокнутий, психований; з привітом [гра слів, побудована на двох омонімах: *nutty* навіжений, чокнутий і *nutty* горіховий].

Можливості досягнення повноцінного словникового перекладу ФО залежать в основному від співвідношень між одиницями мови оригіналу і мови перекладу:

1) ФО має у мові перекладу точний, не залежний від контексту повноцінний відповідник (сислове значення + конотації), тобто фразеологізм мови оригіналу = фразеологізму мови перекладу перекладається **еквівалентом**; 2) ФО можна передати у мові перекладу тим чи іншим відповідником, зазвичай з деякими відхиленнями від повноцінного перекладу, тобто фразеологізм мови оригіналу \approx фразеологізму мови перекладу перекладається **варіантом** (аналогом);

3) ФО не має у мові перекладу ні еквівалентів, ні аналогів, не перекладається у словниковому порядку, тобто фразеологізм мови оригіналу \neq фразеологізму мови перекладу передається іншими, **нефразеологічними засобами**.

Трохи спрощуючи схему, можна сказати, що ФО перекладають або фразеологізмом (перші два пункти) – фразеологічний переклад, або іншими засобами (за відсутності фразеологічних еквівалентів і аналогів) – нефразеологічний переклад.

Фразеологічний переклад передбачає використання у тексті перекладу стійких одиниць різного ступеню близькості між одиницею мови-оригіналу і відповідною оди-

ницею мови-перекладу – від повного і абсолютного еквівалента до приблизного фразеологічного відповідника.

Фразеологічний еквівалент – це фразеологізм у мові перекладу, по всім показникам рівноцінний одиниці, яку перекладають. Як правило, незалежно від контексту він повинен мати ті ж денотативні та конотативні значення, тобто між співвіднесеними ФО не повинно бути розбіжностей відносно смислового змісту, стилістичної віднесеності, метафоричності й емоційно-експресивного забарвлення, вони повинні мати приблизно однаковий компонентний склад, володіти рядом однакових лексико-граматичних показників: сполучення (наприклад, відносно вимоги істоти/неістоти), приналежність до однієї граматичної категорії, вживаність, зв'язком з контекстними словами-супутниками і т. ін.; і ще одним – відсутністю національного колориту:

Мова йде по суті про **повну і абсолютну еквівалентність**, яка вказує на надзвичайно високі вимоги, які пред'являються до фразеологічних еквівалентів: *as blind as a bat* – сліпий мов кажан; *as bold as a lion = as brave as a lion* – хоробрий як лев; *as busy as a bee* – працюючий як бджілка; *as cunning as a fox* – хитрий мов лис; *draw smb like a magnet* – притягувати когось як магніт; *eat like a bird* – їсти як пташка; *gentle as a lamb* – покірний як ягня; *helpless as a babe* – безпорадний як немовля; *like a clock* – як годинник; *white as snow* – білий як сніг.

Неповним (частковим) **фразеологічним еквівалентом** називають таку одиницю мови перекладу, яка являється еквівалентом, повним і абсолютним, співвідносно багатозначній одиниці у мові оригіналу, але не в усіх значеннях. Частою відмінністю можна вважати неоднаковий лексико-семантичний зміст окремих компонентів. В інших випадках еквівалент може відрізнитися від початкової фразеологічної одиниці компонентним складом: *(as) different as chalk and (or from) cheese* – різні як небо і земля; *(as) like as two peas (in a pod)* – схожі як дві краплі води; *as a bull in a china shop* – неповороткий як медвідь; *as the cat among the pigeons* – вовк в кошарі, лис в курятнику; *as clean (neat) as a (new) pin* – як нова коніюка; *live like a fighting cock* – як сир в маслі.

До фразеологічних можна умовно віднести й «індивідуальні» еквіваленти. Не знаючи у мові перекладу відповідники, перекладач іноді змушений звертатися до словотворення, створюючи щось нашквалт одиниці, що перекладається, свій, новий фразеологізм.

Індивідуальні фразеологізми, якщо вони творчо «зроблені», володіють показниками звичайної ФО, відрізняючись від неї лише за одним, найважливішим показником – вони не відтворювані. Перекладач створює їх під час роботи, і мало ймовірно, щоб такий переклад закріпився за даною одиницею настільки, щоб увійшов у мову. Тому тут скоріше йде мова про контекстуальний переклад.

II. **Нефразеологічний переклад**, як показує сама назва, передає ФО за допомогою лексичних, а не фразеологічних засобів мови перекладу. Його зазвичай використовують, лише переконавшись, що жодним із фразеологічних еквівалентів чи аналогів скористатися неможливо. Такий переклад, враховуючи навіть компенсаційні можливості контексту, важко назвати повноцінним: завжди є певні втрати (образність, експресивність, конотації, афористичність, відтінки значень), що і змушує перекладачів звертатися до нього лише у випадку надзвичайної необхідності.

1. Суворо лексичний переклад застосовується, як правило, у тих випадках, коли дане поняття означене в одній мові фразеологізмом, а в іншій – словом: *as big as life* – *справжній, безсумнівний*; *larger (bigger) than life* – *перебільшений; неприродний*; *as black as ink (or as night)* – *безрадісний*; *as bold as brass* – *нахабний*; *as bright as a button* – *кмітливий (про дітей)*; *as brown as a berry* – *засмаглий, шоколадного кольору*; *as cold as charity* – *нечуйний, черствий*; *cool as a cucumber* – *незворушний, спокійний*; *(as) dry as a dust* – *нудний*; *(as) fat as butter* – *пухенький (зазвичай про дітей)*; *(as) green as grass* – *недосвідчений, «зелений»*; *(as) jolly as a sandboy* – *життєрадісний*; *(as) light as air* – *безтурботний*; *like a Trojan* – *мужньо, героїчно*; *(as) lively as cricket* – *життєрадісний*; *(as) sharp as a needle* – *розумний, спостережливий*; *(as) warm as (a) toast* – *теплий, нагрітий*; *(as) yellow as gold* – *жовтий, золотистий*.

2. Калькуванню віддають перевагу зазвичай у тих випадках, коли не можна передати ФО у цілості її семантико-стилістичного і експресивно-емоційного значення, а у зв'язку з різними причинами бажано «довести до бачення» читача образну основу. Передумовою для калькування служить достатня мотивованість значення ФО значеннями її компонентів. Тобто калькування можливе лише тоді, коли дослівний переклад може донести до читача істинний зміст всього фразеологізма (а не значення його складових компонентів):

fight like Kilkeny cats – *боротися до взаємного знищення, боротися не на життя, а на смерть [вираз, найпевніше, бере початок від легенди про жорстоку боротьбу між містами Kilkeny та Irishtown у XVII ст., яка призвела до їх розорення]* ;

(as) keen as mustard – *повний наснаги, ентузіазму, одержимий [вираз побудовано на грі слів keen гострий та Keene's mustard гірчиця Кіна (за назвою фірми)]*;

like a cat on hot bricks – *«як кіт на розпечених цеглинах»*; *look like the cat that stole the cream (who swallowed a canary)* – *«виглядати як кіт, що найвса сметани чи проковтнув канарку»*, *сяяти, мати самодоволений вигляд*;

(as) old as Methuselah – *старий як Мафусаїл, похилого віку [етим. бібл.]*;

(as) patient as Job – *терплячий як Іов; той, хто має ангельське терпіння*;

(as) rich as Croesus – *багатий як Крез [багатство останнього царя Лідії з 560 р. до н. е. ввійшло у приказку]*;

rise like a phoenix from the ashes – *піднятися із попелу мов фенікс*;

(as) wise as Solomon – *мудрий як Соломон*.

Переклад образної фразеології надзвичайно складний, що головним чином обумовлено необхідністю вирішувати: передавати чи не передавати метафоричність і чи обов'язково зберігати стилістичні і конотативні особливості одиниці, що перекладається, беручи до уваги, звичайно, і її семантику, а за неможливості втрат, правильно вирішити, чим жертвувати – образом чи змістом ФО. У зв'язку з цим у ряді посібників засоби перекладу варто розглянути з урахуванням наявності чи відсутності у цих ФО метафоричності.

Система перекладацьких відповідностей формується як система відношень між комунікативно рівнозначними одиницями, «від яких залежить реальна взаємозамішувальність таких одиниць у процесі перекладу, а також засоби створення оказіональних відповідностей у тих випадках, коли умови перекладу перешкоджають використанню стандартних способів перекладу» [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Англо-український фразеологічний словник [уклад. К. Т. Баранцев]. – 2-ге вид., випр. – К.: Знання, 2005. –1056 с.
2. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія / Роксоляна Петрівна Зорівчак. – Львів, Видавництво при Львівському державному університеті, 1983. – 174 с
3. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. / Ілько Вакулович Корунець. –Вінниця. «Нова Книга», 2001. –448 с.
4. Кунин А. В. Англо-русский фразеологический словарь. / Александр Владимирович Кунин. — М.:Русский язык - Медиа, 2006. — 571 с.
5. Кунин А.В. Курс фразеологии современного английского языка: Учеб. для ин-тов и фак-тов иностр. яз. / Александр Владимирович Кунин . – М.: Высш. шк., 1986. – 336 с.
6. Чередниченко О.І. Про мову і переклад / Олександр Іванович Чередниченко – К.: Либідь, 2007. – 247 с.
7. Oxford advanced Learner’s Dictionary of Current English. – Oxford: Oxford University Press, 2000. – 1539 p.
8. Webster’s Third New International Dictionary: The Definitive Merriam-Webster Unabridged Dictionary of the English Language. – Springfield: Merriam-Webster INC., Publishers, 1986. – 576 p.

УДК 81'373.7:81'25

*Галишин І.М., Луцик Н.З., Данилова З.В.
(Львів, Україна)*

РОЗВИТОК НАВИЧОК ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Стаття присвячена розгляду фразеологізмів як мовних одиниць, дослідженню основних засад перекладу англійських фразеологізмів українською мовою, формуванню навичок їх вживання та перекладу шляхом підбору необхідного еквівалента в процесі вивчення англійської мови. Розглянуто основні категорії фразеологічних одиниць та принципи їх перекладу.

Ключові слова: *фразеологічна одиниця, фразеологічне сполучення, фразеологічна єдність, ідіома, описовий переклад, фразеологічний еквівалент, значення.*

Статья посвящена исследованию фразеологизмов как языковых единиц, решению проблемы перевода английских фразеологизмов на украинский язык, формированию навыков их употребления и перевода путем подбора необходимого эквивалента в процессе изучения английского языка. Рассмотрены основные категории фразеологических единиц и принципы их перевода.

© Галишин І.М., Луцик Н.З., Данилова З.В., 2011